Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

16.9.2019

Maahanmutto-osasto
Tiina Sinkkanen

Hallintovaliokunta

Asiantuntijakuuleminen 18.9.2019

K 11/2019 vp Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus 2018

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto lausuu oikeusasiamiehen kertomuksesta v. 2018 seuraavaa.

Sisäministeriössä laillisuusvalvonta-asioiden, kanteluiden ja kansalaispalautteen määrä on kasvanut viime vuosina. Sisäministeriö käsittelee Maahanmuuttoviraston laillisuusvalvonta-asioita säännöllisesti sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston välisissä tuloskeskusteluissa sekä erillisissä laillisuusvalvontatarkastuksissa. Viime aikoina esillä ovat olleet erityisesti oleskelulupahakemusten käsittelyajat.

Kantelut ja laillisuusvalvontatarkastukset

Oikeusasiamiehen kertomuksen ulkomaalaisasioita koskevassa luvussa 4.9 käsitellään maahanmuuttoon liittyviä kantelu - ja tarkastusasioita. Sisäministeriö teki vuonna 2018 päätöksen seitsemään Maahanmuuttovirastoa koskevaan kanteluun. Viisi kanteluista koski perhesiteen perusteella haetun oleskeluluvan pitkää käsittelyaikaa. Yhdessä asiassa sisäministeriö antoi Maahanmuuttovirastolle huomautuksen, neljässä muussa tapauksessa Maahanmuuttoviraston huomiota kiinnitettiin siihen, että perheperusteiset oleskelulupa-asiat käsitellään ja annetaan tiedoksi laissa säädetyssä yhdeksän kuukauden määräajassa. Kaksi kantelua koski työnteon perusteella haettavan oleskeluluvan käsittelyaikaa, joista toisessa tapauksessa sisäministeriö katsoi Maahanmuuttoviraston menetelleen lainvastaisesti, koska käsittely oli ylittänyt sille laissa säädetyn enimmäismääräajan, eikä käsittelyn viivästymiselle ollut osoitettavissa laissa mainittua poikkeuksellista olosuhdetta. Sisäministeriö kiinnitti Maahanmuuttoviraston huomiota myös siihen, että asianosaisten tiedusteluihin vastataan hallintolaissa edellytetyllä tavalla hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti.

Sisäministeriö teki laillisuusvalvontatarkastuksen Maahanmuuttovirastoon 23.5.2019. Tarkastusraportin johtopäätöksissä todetaan, että laissa säädettyjen enimmäiskäsittelyaikojen noudattamiseen ja käsittelyjonossa olevien asioiden tehokkaaseen seurantaan on panostettava entistä enemmän, samoin asiakkaiden tiedusteluihin vastaamiseen. Tarkastusraportissa todetaan, että Maahanmuuttoviraston on järjestettävä kä-

sittelyssään olevien asioiden tehokas seuranta, varmistaa laissa säädettyjen määräaikojen noudattaminen ja se, etteivät yksittäiset hakemukset jää liian pitkäksi aikaa työjonoon. Maahanmuuttoviraston velvollisuutena on myös vastata asiakkaille heidän asiaansa koskeviin käsittelyaikatiedusteluihin ja pyyntöihin saada arvio siitä, koska päätös tehdään.

Eduskunnan oikeusasiamiehen lisäksi myös apulaisoikeuskansleri on kiinnittänyt kanteluasioiden yhteydessä huomiota Maahanmuuttoviraston käsittelyaikoihin ja pyytänyt Maahanmuuttovirastoa ilmoittamaan 10.11.2019 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt, jotta säädettyjen määräaikojen ylitykset ja menettelyvirheet tiedusteluihin vastaamisessa voitaisiin jatkossa välttää. Maahanmuuttovirastoa on pyydetty myös ilmoittamaan, miten asiakaspalvelua seurataan ja kehitetään sen varmistamiseksi, että virastoon yhteyttä ottavat asiakkaat kokisivat palvelun asianmukaiseksi.

Maahanmuuttoviraston resurssit

Vaikka resurssipula ja työtilanteen ruuhkautuminen eivät ole syitä jättää huolehtimatta laissa säädetyistä velvollisuuksista, on kuitenkin samanaikaisesti todettava, että Maahanmuuttoviraston resurssit eivät ole riittävät oleskelulupien lakisääteisten ja tulossopimusten mukaisten käsittelyaikavelvoitteiden saavuttamiseksi. Maahanmuuttoviraston käytettävissä olevat toimintamenomäärärahat ovat laskeneet tänä vuonna 22,4 milj. euroa edellisvuoteen verrattuna. Virastolta on tehty kuluvana vuonna siirtyvän erän, 15 milj. euron suuruinen leikkaus, jota virasto ei pystynyt toiminnassaan ennakoimaan. Toimintaa on sopeutettu menoja karsimalla, mutta viraston menot ovat pääosin henkilöstömenoja. Resurssien turvaaminen on tärkeää, että hakemukset pystytään käsittelemään laissa säädetyissä määräajoissa. Työntekijöiden oleskelulupahakemusten käsittelyaikojen piteneminen vaikeuttaa työperäistä maahanmuuttoa. Turvapaikka-asioiden käsittelyaikaviiveet näkyvät vastaanottomenojen kasvuna. Viivästymiset vaikuttavat myös siihen, että viraston toiminnasta tehtyjen kanteluiden määrä kasvaa.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturva

Oikeusasiamiehen kertomuksen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista koskevassa luvussa 3.6 mainitaan oleskelulupien pitkien käsittelyaikojen lisäksi turvapaikanhakijoiden oikeusturvan mahdolliset ongelmat. Hallitusohjelman mukaan ulkomaalaislakiin tehtyjen muutosten vaikutukset oikeusturvaan selvitetään ja varmistetaan turvapaikkaprosessin sujuvuus ja perusoikeuksien toteutuminen. Oikeusministeriössä on perustettu hanke turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa koskevan sääntelyn muuttamiseksi, tavoitteenaan ulkomaalaislain ja oikeusapulain sääntelyn muuttaminen niin että turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa vahvistetaan. Nykyistä kattavampi avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa mahdollistettaisiin ja käyttöön otettaisiin käyttöön tuntiperusteiset palkkiot avustajille. Turvapaikka-asioissa otettaisiin käyttöön yleiset hallinto-oikeudelliset valitusajat.

Maahanmuuttovirasto on saanut tukea EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttorahastosta (AMIF) turvapaikanhakijoiden yleisen oikeudellisen neuvonnan kehittämiseen. Han-

ke on alkanut toukokuussa 2018. Hankkeessa selvitetään vastaanottokeskusten yleisen oikeudellisen neuvonnan nykytilaa ja muutostarpeita. Hankkeessa tehdään vastaanottokeskusten käyttöön tietopaketti, joka sisältää materiaalia vastaanottokeskusten antaman yleisen oikeudellisen neuvonnan tueksi.

Muuta

Oikeusasiamiehen kertomuksen luvussa 4.9. viitataan perheenyhdistämismenettelyä koskevaan Euroopan Unionin tuomioistuimen päätökseen (C-550/16) ja todetaan, että asiaa koskeva lainmuutosesitys on vireillä. Eduskunta hyväksyi lainmuutoksen helmikuussa 2019 ja ulkomaalaislain (301/2004) 38 §:ää muutettiin 1.6.2019 voimaan tulleella lainmuutoksella (437/2019) siten, että oleskeluluvan myöntäminen kansainvälistä suojelua saaneen ilman huoltajaa tulleen alaikäisen perheenkokoajan perheenjäsenelle edellyttää, että perheenkokoaja on ollut alaikäinen sinä päivänä, jolloin hän jätti kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksensa.